

Atpazītais Rokfelleras fonda stipendiāts Frideberts Tēbelis

Arnīs Vīksna

Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs, Latvija

Ievads. Rokfelleras stipendiju papildstudijām ārzemēs saņēmuši LU Medicīnas fakultātes astoņi savulaik jauni, bet vēlāk pazīstami mācībspēki: anatoms Jēkabs Prīmanis (1892–1971), ķirurgs Pauls Stradiņš (1896–1958), mikrobiologs Egons Dārziņš (1894–1966), pediatrs Gerhards Feders (1890–1974), patologs Jānis Kaktiņš (1892–1955), neiroķirurgs Kārlis Dolietis (1900–1986), farmakologs Pēteris Vegers (1904–1991) un visjaunākais – neirologs Frideberts Tēbelis (*Töbel*), kura pēdas pagaisa Otrā pasaules kara laikā.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Noskaidrot F.Tēbeļa dzīves gaitu un kāpēc viņš pazuda no latviskās vides. Avotam kalpo trīs dokumentu lietas no LVVA 7427. fonda, korporācijas *Fraternitas Academica* internie izdevumi, publikācijas pirmskara un ārlatviešu izdevumos, K. Līdaka, L. Patmalnieces un M. Pozemkovskas sniegtie dati. Izmantota vēsturiski pētnieciskā un kritiskā metode.

Rezultāti. Frideberts Arvīds Tēbelis dzimis 1912. gada 22. oktobrī Rīgā “mācīta sudmalnieka” ģimenē, beidzis P. Dzeņa privātgimnāziju 1929. gadā un LU Medicīnas fakultāti 1935. gadā. Par studiju sacensības darbu “Statistiskas ziņas par izkaisīto sklerozi Latvijā” saņēmis zelta medaļu. Gadu strādājis Ģintermuižas slimnīcā Jelgavā, kur daudz guvis no pieredzējušā eksperimentatora, smadzeņu un aknu saistības pētnieka Dr. med. Vladimira Nikolajeva (1903–1975), bet pēc tam trīssarpus mēnešus pilnveidoja zināšanas Psihiatrijas un neiroloģijas pētniecības institūtā Minhenē. 1936. gadā F. Tēbeli ievēlēja par LU Nervu slimību katedras jaunāko asistentu. Te profesora Eduarda Kalniņa (1869–1949) vadībā viņš pievērsās histopatoloģisku jautājumu izpētei un 1937. gadā sekmīgi nokārtoja doktoranta pārbaudījumus. F. Tēbeļa pirmie pētījumi par juvenilo paralīzi bija tik veiksmīgi, ka viņš saņēma Rokfelleras fonda stipendiju, ko izmantoja zināšanu papildināšanai smadzeņu histopatoloģijā Minhenē un Berlīnē. Atgriezies Latvijā, F. Tēbelis uz pusotru gadu tika iesaukts obligātajā karadienestā, kura laikā strādāja par neirologu Rīgas kara slimnīcā. No 1940. gada F. Tēbelis atkal bija LU jaunākais asistents, un valsts varas maiņa viņa stāvokli vismaz ārēji neietekmēja. Taču viņš nolēma doties uz Vāciju, ieganstam izmantojot pēdējo vācbaltiešu izceļošanas vilni 1941. gada februārī, kad līdzī aizbrauca arī daudzi latvieši. Darbu viņš atrada Vircburgas Universitātē, kur kļuva par ievērojamā vācu neirologa profesora Georga Šaltenbranda (1897–1979) asistentu. 1944. gadā F. Tēbeli iesauca vācu armijā, viņš saslima un 1945. gadā nonāca amerikāņu gūstā. Drīz ticis atbrīvots, F. Tēbelis atgriezās agrākajā darba vietā un 1948. gadā profesora Jirga Cuta (1893–1980) vadībā aizstāvēja medicīnas doktora disertāciju. Pēc tam kļuva par docentu, universitātes nervu slimību klīnikas virsārstu un no 1954. gada – par profesoru. Taču jau 1957. gadā slimības dēļ viņš bija spiests doties pensijā. Miris 1970. gada 29. martā Vircburgā. Ar Latviešu Ārstu un zobārstu apvienību sakarus neuzturēja, tālab nav minēts ārlatviešu ārstu reģistros. Paklejojot internetā, var atrast vairākas profesora publikācijas prestižos vācu žurnālos. Tās liecina par viņu ne tik daudz kā par neirologu klīnicistu, cik par spējīgu teorētiski eksperimentētāju.

Secinājumi. Nepieciešama profesora Frideberta Tēbeļa zinātniskā mantojuma nopietna izpēte, lai viņš varētu ieņemt sev pienākošos vietu Latvijas neiroloģijas vēsturē.